אוצר מדרשים — סדר רבה דבראשית דמרכבה דר"י כ"ג

סדר רבה דבראשית דמרכבה דר"י כ"ג

[בתי מדרשים ח"א]

לך ה' הגדולה זו מעשה בראשית שנאמר בראשית ברא אלהים, אל תקרי בראשית אלא ברא שית, וכן אתה מוצא שבראשית ששה אותיות שבהם נבראו שמים וארץ שנאמר כי ביה ה' צור עולמים (ישעיהו כ"ו:ד') י"ה שנים הוי"ה ארבעה הם הרי ששה, הא למדת שבאלו ו' אותיות ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ, ושמא תאמר שמים וארץ בלבד נבראו [לכך נאמר כי ביה ה' צור עולמים] העוה"ז והעוה"ב, ולכך נאמר בראשית ברא אלהים [את השמים ואת הארץ] (דיק מרבוי "את") ד"א בראשית, מהו בראשית באות אחת ברא הקב"ה את השמים ואת הארץ, שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם. באות ה"א ברא שמים וארץ העוה"ז והעוה"ב. וחתמה (מוסב על התורה) בטבעת אהיה אשר אהיה, ומפני מה חתמה בחותמו? שאילו לא חתמה בחותמו אין כל בריה יכולה לדרוש באותיותיה מפני שלהבת אש, וכל מי שבא לדרוש באותיותיה היה מתמלא כל העולם כולו אש, לפיכך סתם אותיותיה. [ד"א בראשית] דכתיב כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם (הושע ט' י') מלמד שלא נברא העולם אלא בשביל אברהם. ד"א בראשית, אין בראשית אלא שש מדות של מעשה אומן ואלו הן: בניות רקימות אמיצות שרשות ישיבות תמיכות, אמר הקב"ה בראשית בניתי רקמתי אמצתי שרשתי ישבתי תמכתי את השמים ואת הארץ. ד"א בראשית, כתוב אחד אומר בראשיתה ראיתי אבותיכם, וכתיב בראשית ברא אלהים לגזרה שוה, מלמד שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל ישראל, שאין ראשית האמור כאן אלא ישראל שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתו (ירמיה ב' ג'). ד"א בראשית, אל תקרי בראשית אלא ברא שי"ת מלמד שלא ברא הקב"ה את העולם אלא בשביל שלשה שנקראו ראשית ואלו הן תורה ישראל וי'ראה. תורה מנין דכתיב ה' קנני ראשית דרכו (משלי ח' כ"ב) ואין דרכו אלא תורה שנאמר דרכיה דרכי נועם (שם ג' י"ז) אלו תורה נביאים וכתובים, וכל נתיבותיה שלום אלו מדרש הלכות ואגדות. ומנין שישראל נקראו ראשית שנאמר קדש ישראל לה' ראשית, ומנין שהיראה נקראת ראשית שנאמר ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קי"א י'), מכאן שגדולה יראה לפני הקב"ה יותר מכל חכמה ובינה שבהן ברא הקב"ה את העולם שנאמר הן יראת ה' היא חכמה (איוב כ"ח כ"ח) ואין הן אלא אחת שכן בלשון יון קורין לאחת הינה, ומנין שברא הקב"ה את העולם בחכמה, שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. ושמא תאמרו שמים וארץ ועוה"ז ועוה"ב בלבד נבראו באלו שש אותיות, [אף] י"ח אלף עולמות נבראו בהם שנאמר כי ביה ה' צור עולמים, מה ת"ל להודיע שברא הקב"ה י"ח אלף עולמות, צור עולם לא נאמר אלא צור עולמים, ומנין שיש י"ח אלף עולמות שנאמר שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה (יחזקאל מ"ח ל"ה), מלמד שהתחיל באמצעיתה שנאמר סביב י"ח אלף ושם העיר וגו' (וירושלם היתה טבור הארץ וממנה הושתת העולם). מלמד שמיום שהתחיל הקב"ה וברא את העולם ותקן מעשה בראשית קבע הקב"ה שמה של ירושלם ושמה של ארץ ישראל להשרות שכינתו בתוכה, ואח"כ נתעלה וישב ברומו של עולם שנאמר רומה על שמים אלהים (תהלים נ"ז ו'). ד"א כי ביה ה' צור עולמים, מלמד שי"ב ארצות ברא הקב"ה כנגד י"ב שבטים וארץ ישראל וירושלם באמצעיתם שנאמר יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים ל"ב ח'). ד"א שאין צור כיוצא בו שיצר עולמו עליונים ותחתונים, ברא קצ"ו אלפים עולמים ברוח פיו וברוח שפתיו, שנאמר בדבר ה' שמים נעשו (תהלים ל"ג ו'). ומנין שברא הקב"ה קצ"ו אלפים עולמים שנאמר צור עולמים, עולמי"ם בגימטריא קצ"ו. קצ"ו אלפים עולמים ברא הקב"ה למענו שנאמר כל פועל ה' למענהו (משלי ט"ז ד'). ד"א צור עולמים שהוא דומה לציר שסובל את כל עמודי הבית, אף הקב"ה סובל אותן קצ"ו אלפים עולמים תחת זרועו, לכך נאמר כי ביה ה' צור עולמים העוה"ז והעוה"ב וכל מדות שבהם, וכולם חתומים בטבעת אהיה אשר אהיה, העוה"ז חתום באהיה [ועוה"ב חתום באשר אהי"ה], א"ה מלמטה י"ה מלמעלה, אבל כסא הכבוד חתם בטבעת י"ה וי"ה, י"ה זו שכינה ו"ה זו [תורה] מפני מה חתמה בחותמו? שאלמלא לא חתמה בחותמו אין כל בריה יכולה לעמוד להשתמש באותיותיה מפני שלהבת אש שיורדת מלפני הקב"ה לשרוף את העולם, שבשעה שאדם דורש באותיותיו של הקב"ה אותיות של אש שעומדות כנגד כתרו של הקב"ה פורחות משעה לשעה מעונה לעונה מרגע לרגע, וכיון שהן שומעות קול המדרש הדורש יורדות לשרוף את העולם כולו, מפני שאומרות זו לזו מה טיבן של זה שמשתמש ברזי אותיות של שם המפורש, לפיכך חתם אותיותיה משש ימי בראשית, חתמם בחותם אהיה אשר אהיה, וכל אדם שהוא בא לדרוש באותיותיה מיד יורדות אותן האותיות של אש שעומדות כנגד כתרו של גבורה ומבקשות לשרוף את העולם, בשביל כך חתמם הקב"ה בעולמו בחותמי כדי שיהיו עומדות ועושות עמהם מלחמה, אותן האותיות שבאהיה אשר

אהיה ואינן מניחות אותן לשרוף את העולם. ואלו הן האותיות של אש שהן עומדות ופורחות בכנפי להבה כנגד כתר של גבורה, ואלו הן: ת"א צ"ץ שצב"ץ טטרינ"י די"ה ה"ו דח"ד ור"ך עטר"ת י"ה נעו"ט אט"א ופרישיי"א, אלו ארבעים ושלש (ושש) אותיות של אש שפורחות בכנפי להבה ועומדות כנגד כתר גבורה.

ד"א בראשית, בראשונה ברא שמים וארץ וכונן מעונות והכין תהומות והתקין שבעה מעינות למעלה וכנגדו יסד שבעה תהומות למטה, נטה שמים למעלה וכנגדו יסד ארץ למטה, נטה זבול למעלה וכנגדו יסד אדמה למטה, נטה שחקים למעלה וכנגדו יסד חרבה למטה, נטה מעון למעלה וכנגדו יסד ארקא למטה, נטה מכון למעלה וכנגדו יסד תבל למטה, נטה ערבות למעלה וכנגדו יסד חלד למטה, כונן כסא כבודו למעלה ומכבודו למטה. זה מעשה יום ראשון.

ביום שני פלג את המים, מהם לקח למעלה ומהם למטה, והמים שלקח למטה כונן עליהם שבעה תהומות וכל מדות שבהן, עש הרקיע על פני המים בין המים העליונים ובין המים התחתונים. ומפני מה הפרישם הקב"ה? שהמים העליונים זכרים והמים התחתונים נקבות, וכשבקשו להשתמש זה בזו בקשו להחריב את העולם, באותה שעה היו המים עולים להרים ויורדים לגבעות, המים הזכרים היו [רצים] (רוצים) אחר הנקבות עד שגער בהם הקב"ה שנאמר מן גערתך ינוסון וגו' (תהלים ק"ד ז'). ומנין ששם לכל אחד ואחד גבול בפני עצמו? שנאמר גבול שמת בל יעבורון (שם). ואין בין מים העליונים למים התחתונים אלא ג' אצבעות בלבד, וכיפת הרקיע מוקפת ביניהם כדי להבדילם זה מזו.

בשלישי אסף את המים למקום אחד וגלה את היבשה וקרא לה ארץ והוציא ממנה עצים ועשבים וכל מיני זרעים ועץ פרי עושה פרי וכל מיני דשאים וכל מיני אילנות וכל מיני נטיעות בין שעושין פירות בין שאין עושין פירות.

ברביעי ברא חמה ולבנה כימה וכסיל כוכבים ומזלות, ובו ביום תלאם ברקיע להבדיל בין היום ובין הלילה, נתן שמש לאור היום וירח וכוכבים למשול בלילה, והתקין שבעה כוכבים ברקיע שחושבים בהם את השנים וחדוש לבנה ועבור שנים ועתים ורגעים.

בחמישי ברא לויתן וכל מיני דגים וכל מיני עופות וכל מיני שקצים ורמשים בין של ים בין של יבשה.

בששי ברא בהמות בהררי אלף ושאר כל מיני בהמה ושאר מיני חיה ושקצים ורמשים שנאמר תוצא הארץ נפש חיה למינה וגו' ולבסוף ברא אדם למשול בכל, והלל וזמרה נטע בפיהם ושיר ותשבחות בגרונם דבר דברו והכין צבאם, וכל אחד ואחד מהם צוה על עבודתו ושר בראש כולם וכו'. ובין השמשות נבראו עשרה דברים ואלו הן: פי הארץ פי האתון פי הבאר הקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות, וי"א אף המזיקין ועמוד הענן וי"א אף קבורתו של משה ומערה שעמדו בה משה ואליהו, ור' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והפרדה ובגדו של אדם הראשון, ור' יהודה אומר אף הצבת בצבת עשויה, והלא יכול לעשות לה דפוס הא לאו בריה הות אלא מעשה (בידי אדם).

בשביעי ישב הקב"ה על כסא שמחה והעביר לפניו שר של מים בשמחה גדולה, שר של נהרות בשמחה גדולה, שר של הרים בשמחה גדולה, שר של גבעות בשמחה גדולה, שר של תהומות בשמחה גדולה, שר של מדברות בשמחה גדולה, שר של חמה לבנה כימה כסיל בשמחה גדולה, שר של דשאים בשמחה גדולה, שר של גן עדן וגיהנם בשמחה גדולה, שר של אילנות בשמחה גדולה, שר של רמשים חיות בהמות דגים חגבים ועופות בשמחה גדולה, שר של מלאכים, רקיע ורקיע, גדוד וגדוד, חיות הקדש, כרובי הכבוד, אופנים ושאר כל שר ושר נכבד ונורא ונעלה, והיו כולם עומדים בשמחה גדולה במעין של שמחה ומשמחים ומרקדים ומרננים ומקלסים לפניו בכל מיני קלוס וכל מיני זמר שבח והלל, והיו מלאכי השרת פותחים את פיהם ואומרים יהי כבוד ה' לעולם, וכולם עונים אחריהם ישמח ה' במעשיו. והיה רקיע ערבות מלא שמחה וקול הדר ועוז ותוקף וגבורה ונאוה ותפארת וגדולה תהלה ורנה שירה וצהלה נצוח ויושר כבוד והודאות באותה שעה, שנאמר הוד והדר לפניו עוז ותפארת במקדשו (תהלים צ"ו ו'), הוד והדר נגד שבת עוז ותפארת נגד וינפש. באותה שעה הביא הקב"ה שרה של שבת והושיבה על כסא הכבוד והביא לפניה שירה, וכל שר ושר של כל רקיע ורקיע ושל כל תהום ותהום היו מרקדין ומשמחין לפניה ואומרים שבת היא לה'! ושאר כל השרים הגדולים אומרים לה' היא שבת, ואף אדם הראשון העלה אותו הקב"ה לשמי מרומים לשמים העליונים לשוש ולשמוח בשמחתה של שבת. עשה הקב"ה [את השבת] חנוכה של שמים וארץ והכל שמחים בה, ואף אדה"ר שש ושמח בשמחתה של שבת. באותה שעה כשראה אדה"ר שבחה של שבת ורבותה של שבת, שמחתה וגדולתה של שבת שהכל היו שמחים בה והיא היתה תחלה וראש לכל השמחות, מיד פתח פיו ואמר מזמור שיר ליום השבת, אמר הקב"ה לשבת את אמור לי מזמור שאני אלוה השבת, מיד עמדה השבת על רגליה ונפלה על פניה ואמרה טוב להודות לה', וכל סדרי בראשית השיבו, ולזמר לשמך עליון.